<u>CLASS – 7</u> <u>SANSKRIT</u> <u>CHAPTER -7</u>

BY – RAMENDRA JHA

Q.2: उदाहरणम् अनुसृत्य रिक्तस्थानानि पूरयत-

(क)	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	वसति स्म	वसतः स्म	वसन्ति स्म
	पूजयति स्म	--------------------	--------------------
	--------------------	रक्षतः स्म	--------------------
	चरति स्म	--------------------	--------------------
	--------------------	--------------------	कुर्वन्ति स्म

(ख)	**पुरुषः**	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	प्रथमपुरुषः	अकथयत्	अकथयताम्	अकथयन्
	प्रथमपुरुषः	--------------------	अपूजयताम्	अपूजयन्
	प्रथमपुरुषः	अरक्षत्	--------------------	--------------------

(ग)	**पुरुषः**	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
	मध्यमपुरुषः	अवसः	अवसतम्	अवसत
	मध्यमपुरुषः	--------------------	अपूजयतम्	------------------
	मध्यमपुरुषः	--------------------	--------------------	अचरत

(घ)	**पुरुष:**	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	उत्तमपुरुष:	अपठम्	अपठाव	अपठाम
	उत्तमपुरुष:	अलिखम्	--------------------	--------------------
	उत्तमपुरुष:	--------------------	अरचयाव	--------------------

(क)	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	वसति स्म	वसत: स्म	वसन्ति स्म
	पूजयति स्म	पूजयत: स्म	पूजयन्ति स्म
	रक्षित स्म	रक्षत: स्म	रक्षन्ति स्म
	चरति स्म	चरत: स्म	चरन्ति स्म
	करोति स्म	कुरुत:स्म	कुर्वन्ति स्म

Ans :

(ख)	**पुरुष:**	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा	प्रथमपुरुष:	अकथयत्	अकथयताम्	अकथयन्
	प्रथमपुरुष:	अपूजयत	अपूजयताम्	अपूजयन्
	प्रथमपुरुष:	अरक्षत्	अरक्षताम्	अरक्षन्

(ग)	पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	मध्यमपुरुषः	अवसः	अवसतम्	अवसत
	मध्यमपुरुषः	अपूजयः	अपूजयतम्	अपूजयत
	मध्यमपुरुषः	अचरः	अचरतम्	अचरत

(घ)	पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा	उत्तमपुरुषः	अपठम्	अपठाव	अपठाम
	उत्तमपुरुषः	अलिखम्	अलिखाव	अलिखाम
	उत्तमपुरुषः	अचरयम्	अरचयाव	अचरयाम

Q.3: प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखत-

(क) तपःप्रभावात् के सखायः जाताः?

(ख) पार्वती तपस्यार्थं कुत्र अगच्छत्?

(ग) कः श्मशाने वसति?

(घ) शिवनिन्दां श्रुत्वा का क्रुद्धा जाता?

(ङ) वटुरूपेण तपोवनं कः प्राविशत्?

Ans : (क) तपःप्रभावात् हिंस्रपशवोऽपि सखायः जाताः।

(ख) पार्वती तपस्यार्थं गौरीशिखरम् अगच्छत्।

(ग) शिवः श्मशाने वसति।

(घ) शिवनिन्दां श्रुत्वा पार्वती क्रुद्धा जाता।

(ङ) वटुरूपेण तपोवनं शिवः प्राविशत्।

Q.4: कः/का कं/कां प्रति कथयति-

	कः/का	कम्/काम्
यथा- वत्से! तपः कठिनं भवति?	माता	पार्वतीम्
(क) अहं तपः एव चरिष्यामि?	....	....
(ख) मनस्वी कदापि धैर्यं न परित्यजति।	....	....
(ग) अपर्णा इति नाम्ना त्वं प्रथिता।	....	....
(घ) पार्वति! प्रीतोऽस्मि तव सङ्कल्पेन।	....	....
(ङ) शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्।	....	....
(च) अहं तव क्रीतदासोऽस्मि।	....	....

Ans :

	कः/का	कम्/काम्
यथा- वत्से! तपः कठिनं भवति?	माता	पार्वतीम्
(क) अहं तपः एव चरिष्यामि?	पार्वती	मेनाम्
(ख) मनस्वी कदापि धैर्यं न परित्यजति।	पार्वती	विजयाम्
(ग) अपर्णा इति नाम्ना त्वं प्रथिता।	विजया	पार्वतीम्
(घ) पार्वति! प्रीतोऽस्मि तव सङ्कल्पेन।	शिवः	पार्वतीम्
(ङ) शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्।	वटुः	विजयाम्
(च) अहं तव क्रीतदासोऽस्मि।	शिवः	पार्वतीम्

Q.5: प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

(क) पार्वती क्रुद्धा सती किम् अवदत्?

(ख) कः पापभाग् भवति?

(ग) पार्वती किं कर्तुम् ऐच्छत्?

(घ) पार्वती कया साकं गौरीशिखरं गच्छति?

Ans : (क) पार्वती क्रुद्धा सती अवदत् यत् अरे वाचाल! अपसर। जगति न कोऽपि शिवस्य यथार्थं स्वरुपं ति। यथा त्वमसि तथैव वदसि।

(ख) शिवः निन्दा यः करोति श्रृणोति च पापभाग् भवति।

(ग) पार्वती तपस्यां कर्तुम् ऐच्छत्।

(घ) पार्वती विजयया साकं गौरीशिखरं गच्छति।

Q.6: मञ्जूषातः पदानि चित्वा समानार्थकानि पदानि लिखत-

माता मौनम् प्रस्तरे जन्तवः नयनानि

शिलायां ....

पशवः ....

अम्बा ....

नेत्राणि ....

तूष्णीम् ....

शिलायां	प्रस्तरे
पशवः	जन्तवः
अम्बा	माता
नेत्राणि	नयनानि
तूष्णीम्	मौनम्

Ans :

Q.7: उदाहरणानुसारं पदरचनां कुरुत-

यथा वसति स्म = अवसत्

(क) पश्यति स्म = --------------------

(ख) लिखति स्म = --------------------

(ग) चिन्तयति स्म = --------------------

(घ) वदति स्म = --------------------

(ङ) गच्छति स्म = --------------------

यथा अलिखत् = लिखति स्म।

(क) -------------------- = कथयति स्म।

(ख) -------------------- = नयति स्म।

(ग) -------------------- = पठति स्म।

(घ) -------------------- = धावति स्म।

(ङ) -------------------- = हसति स्म।

यथा	वसति स्म =	अवसत्।
(क)	पश्यति स्म =	<u>अपश्यत</u>।
(ख)	लिखति स्म =	<u>अलिखत्</u>।
(ग)	चिन्तयति स्म =	<u>अचिन्तयत</u>।
(घ)	वदति स्म =	<u>अवदत्</u>।
(ङ)	गच्छति स्म =	<u>अगच्छत</u>।

Ans :

यथा	अलिखत् =	लिखति स्म।
(क)	<u>अकथयत</u> =	कथयति स्म।
(ख)	<u>अनयत</u> =	नयति स्म।
(ग)	<u>अपठत</u> =	पठति स्म।
(घ)	<u>अधावत</u> =	धावति स्म।
(ङ)	<u>अहसत</u> =	हसति स्म।